

O plano urbano de Pamplona é a representación cartográfica dos espazos construídos e libres da cidade.

Pamplona, como todas as cidades cunha longa historia, presenta un plano urbano complexo no que poden apreciarse distintas áreas correspondentes ás diferentes etapas do desenvolvemento urbano: o casco antigo, o ensanche e a periferia.

1. O casco antigo

Pamplona aséntase nun emprazamento estratéxico de carácter defensivo, sobre unha terraza do río Arga. Sitúase na conca de Pamplona, nun punto crucial para as comunicacións e o comercio, tanto con Francia (está ao pé do paso máis accesible do Pireneo occidental) como con outras rexións españolas (País Vasco, A Rioxa, Aragón, e norte de Castela).

O casco antigo ten unha orixe romana: remóntase ao campamento establecido por Pompeio (Pompaelo) sobre unha antiga poboación vascoa (Iruñea). Conserva restos das murallas, que tiñan finalidade defensiva, fiscal e sanitaria.

O plano do casco antigo é irregular e organízase en tres barrios ao redor da praza do Castelo: un barrio de forma pentagonal e outros dous máis ou menos rectangulares. No plano desta zona aprécianse prazas correspondentes a épocas posteriores.

A trama é compacta debido a que o crecemento urbano ao longo da historia tendeu a densificala para aproveitar ao máximo o espazo.

A edificación tradicional é de baixa altura. Quedan restos de edificios históricos e artísticos, como igrexas medievais, a catedral gótica, palacios da época moderna e igrexas do século XVIII. As casas do século XIX son máis altas, de 4 ou 5 andaress, e mostran a tendencia á verticalización cando o amoreamento do centro obriga a medrar en altura. Nalgunhas áreas, a edificación pertence ás últimas décadas debido a procesos de renovación que substituíron inmobles en ruínas por outros modernos.

Os usos do solo tradicionais eran residenciais, artesanais e comerciais. Actualmente, a praza do Castelo é o centro comercial e de negocios, con funcións administrativas (goberno de Navarra), financeiras e toda clase de oficinas e servizos.

Os problemas que afectan o casco antigo son a deterioración dalgúns inmobles e o envellecemento demográfico, que deron lugar a algúns procesos de substitución social, aínda que sen chegar aos extremos doutras cidades, de modo que socialmente a poboación residente é maioritariamente obreira e asalariada. A solución a estes problemas é a rehabilitación morfolóxica e funcional.

2. O ensanche

O ensanche urbano que se produciu noutras cidades españolas desde mediados do século XIX chegou a Pamplona con atraso. Durante a maior parte dese século, o crecemento da cidade tivo lugar intramuros, debido ao obstáculo que a gran cidadela opuña á expansión urbana e a que a economía rexional seguía baseándose na agricultura. A ampliación da cidade que se produciu durante este período debeuse á súa configuración como centro principal de servizos dunha área en proceso de modernización agraria e ao establecemento dalgunhas industrias. Nesta expansión urbana hai que distinguir entre o ensanche ortogonal xurdido para residencia da clase media ao sur do casco antigo, as instalacións industriais e barrios obreiros que se

crearon no norte ao redor da estación do ferrocarril e algún exemplo de barrio xardín encostado ao ensanche burgués.

a) O ensanche burgués adoptou o plano ortogonal. Os usos do chan foron inicialmente residenciais para as clases medias tradicionais. Pero desde os anos cincuenta incrementáronse os usos terciarios, comerciais, financeiros e de servizos, que se trasladaron a esta zona desde o casco antigo.

b) As instalacións industriais e os barrios obreiros, ao construírse a estación do ferrocarril no norte da cidade, sobre a beira dereita do Arga, localizáronse nas súas proximidades. Estes barrios presentan trama pechada, edificación de baixa calidade e deficiencias en equipamentos e servizos, que deben emendarse con políticas urbanísticas.

c) Os barrios xardín de trama aberta, vivendas unifamiliares con xardín e función principalmente residencial encostáronse ao ensanche burgués.

3. A periferia

O crecemento urbano de Pamplona produciuse sobre todo a partir dos anos sesenta. O motor foi un forte impulso industrializador, que converteu á cidade nun centro industrial importante, ao que hai que sumar as funcións administrativas como capital e as funcións comerciais, financeiras, universitarias e sanitarias.

Dentro da periferia poden diferenciarse diversas áreas caracterizadas polos seus usos do solo:

a) As áreas residenciais son de diversa categoría e morfoloxía: alternan barrios de trama aberta e pechada.

b) As áreas industriais localízanse na zona norte, que concentra o groso da industria ao redor dos principais accesos por estrada e de acordo coa programación industrial (polígonos industriais) Na zona sur, na beira dereita do río Sadar, creáronse tamén algunhas instalacións industriais.